

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Meze nutné obrany v judikatuře Nejvyššího soudu ČR - k intenzivnímu excesu z nutné obrany

Jednou z okolností, které vylučují protiprávnost činu jinak trestného, je jednání v rámci tzv. nutné obrany, kdy obránce pouze odvrací trvající útok na statky chráněné trestním zákoníkem. U tohoto typu okolnosti vylučující protiprávnost je nicméně často obtížné nalézt hranici, u které se ještě o nutnou obranu jedná a za kterou se již jedná o exces a překročení mezi nutné obrany. V tomto článku se pokusím poukázat na judikaturní praxi Nejvyššího soudu ČR ohledně tohoto institutu a na některá rozhodnutí vyšších soudů, která meze nutné obrany popisují. Přitom se zaměřím na tzv. intenzivní exces z nutné obrany, který vzniká v případě, že je obrana extrémním způsobem nepřiměřená způsobu útoku.

Institut nutné obrany je obecně zakotven v § 29 trestního zákoníku, ve kterém jsou stanovena následující východiska:

(1) Čin jinak trestný, kterým někdo odvrací přímo hrozící nebo trvající útok na zájem chráněný trestním zákonem, není trestným činem.

(2) Nejde o nutnou obranu, byla-li obrana zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku.

Zejména druhý odst. komentovaného ustanovení je tak zásadní pro vytyčení obecné hranice, kdy o nutnou obranu se nebude jednat výhradně v tom případě, že jsou prostředky zvolené k obraně **zcela zjevně nepřiměřené** způsobu útoku. Tato formulace je přitom z pohledu Nejvyššího soudu ČR klíčová, obrana proti útoku tak může být nepřiměřená, dokonce i zjevně nepřiměřená. Jak zdůrazňuje Nejvyšší soud ČR, je tzv. intenzivní exces z nutné obrany možný pouze v případě, že „**čin obránce zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá všem rozhodným okolnostem charakterizujícím způsob útoku**“^[1] V tomtéž usnesení přitom Nejvyšší soud ČR jednoznačně uvedl, že sama skutečnost, že napadený nevyužil možnost útěku, ale aktivně se útoku bránil, nemůže být podkladem pro závěr, že spáchal trestný čin v důsledku překročení mezi nutné obrany. Podle Nejvyššího soudu ČR tak nikdo není povinen snášet útok vůči své osobě a vůči zájmům chráněným trestním zákoníkem, ale má právo se bránit i v případě, že je možné se teoreticky útoku vyhnout jinak.

Kritériem, podle kterého se bude hodnotit, zda intenzita obrany zcela zjevně nepřekračuje intenzitu útoku, je vyhodnocení podle vzájemného srovnání, přičemž podle Nejvyššího soudu ČR platí, že intenzita obrany musí být silnější, než je intenzita útoku, v opačném případě by neměla obrana naději na úspěch.^[2] Z hlediska Nejvyššího soudu ČR tak obrana musí být silnější, než je útok, aby měla naději na jeho odvrácení, pouze nesmí být zcela zjevně přehnaná.

Zda-li je přitom obrana přiměřená způsobu útoku, či nikoliv (respektive jestli je mu zcela zjevně nepřiměřená), je možné posuzovat výhradně z perspektivy daného obránce v daném okamžiku. Jak uvedl Nejvyšší soud ve svém nedávném usnesení „*Obrana je zcela zjevně nepřiměřená útoku, není-li podle poznatků a úsudku bránícího se, k jehož psychickému stavu vyvolanému útokem třeba*

přihlížet, k odvrácení útoku potřebná, a kromě toho též tehdy, je-li zcela neúměrná jeho intenzitě i významu.“[3] V tomto usnesení bylo dále uvedeno, že ani větší počet bodných ran, který zasadí obránce útočníkovi, neznamená bez dalšího intenzivní exces z mezí nutné obrany.

Tím se přitom dostáváme k další s tímto úzce související otázce užití nějaké zbraně v rámci obrany proti útoku, a to zejména v případě, že samotný útočník ozbrojen není. V tomto směru platí názor, který vyjádřil Městský soud v Praze již v roce 1994, že **„Samotná skutečnost, že obránce použije proti neozbrojenému útočníkovi zbraně, neznamená, že jde o obranu zcela zjevně nepřiměřenou způsobu útoku.“**[4] Tento právní názor Městského soudu v Praze je přitom hojně aprobován i v judikatuře navazující.[5]

Uvedený právní názor potvrdil a dále rozvedl Nejvyšší soud ČR, který dovedl, že obrana se zbraní proti neozbrojenému útočníku či útočníkům nevyklučuje aplikaci ustanovení o nutné obraně, a to i v případě, že se jedná o použití střelné zbraně. Užití ustanovení o nutné obraně vylučující trestnost takového činu přitom bez dalšího nevyklučuje ani způsobený následek, který může být i citelně závažnější než následek hrozící samotným útokem. V projednávaném případě se jednalo o usmrcení útočníka, třebaže obránci mělo podle okolností případu hrozit „pouze“ zbití.[6]

Na straně druhé je nicméně nezbytné poukázat i na meze, které intenzita nutné obrany má. Jak konstatoval Nejvyšší soud ČR v jednom ze svých usnesení, napadený sice má právo se bránit, nicméně nadále platí, že *„O nutnou obranu nepůjde v případech, když nepoměr mezi intenzitou útoku a mírou reakce na něj je naprosto výrazný.“*[7] Z hlediska Nejvyššího soudu ČR je přitom vždy třeba posuzovat každý případ individuálně a zvažovat všechny rozhodné okolnosti. Svoji roli tak může hrát například i tělesná konstituce útočníka a obránce, jejich věkový rozdíl a podobné aspekty, které mohou ovlivnit důvodnost obavy z útoku na straně obránce. Svoji roli tak dle Nejvyššího soudu ČR může hrát i pověst útočníka, když se například jedná o osobu, která je známa svou agresivitou. Nejvyšší soud ČR dále zdůraznil, že klíčovým kritériem je vždy vyhodnocení situace z hlediska obránce, a to i s přihlédnutím k jeho psychickému stavu vyvolanému útokem. Obrana je tak nepřiměřená útoku pouze v případě, že i z perspektivy obránce s ohledem na komentované faktory je zcela zjevné, že zvolený způsob obrany není vůbec třeba k odvrácení útoku a je zcela neúměrný jeho intenzitě.

Je tak možné shrnout, že dle judikatury Nejvyššího soudu ČR obecně platí, že nutná obrana proti útoku na zájmy chráněné trestním zákonem bude intenzivnější, než je hrozící útok, v opačném případě by nemohla být úspěšná. Jediným kritériem pro posouzení její adekvátní intenzity je tak to, zda není zcela zjevně nepřiměřená útoku, a to vždy z hlediska obránce a s přihlédnutím k jeho psychickému stavu v době útoku. Obránce navíc není povinen útok snášet nebo se mu vyhnout všemi jinými prostředky, např. útekem, před tím, než se začne bránit. Ani odvrácení útoku se zbraní vůči neozbrojenému útočníkovi tak bez dalšího z pohledu Nejvyššího soudu ČR nutnou obranu nevyklučuje. Přitom je každý případ třeba hodnotit individuálně a s přihlédnutím k postavě útočníka a obránce a dalším souvisejícím faktorům. O intenzivní exces z nutné obrany se tak bude jednat pouze v případě, že i z hlediska obránce je zjevné, že použité prostředky obrany jsou zcela zjevně neúměrné danému útoku.

Mgr. Jan Vlasák
Advokátní koncipient

**sokol
novák
tdpa**

Sokol, Novák, Trojan, Doleček a partneři, advokátní kancelář s.r.o.

Na strži 2102/61a
140 00 Praha 4

Tel.: +420 270 005 533
e-mail: info@sntd.cz

[1] Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 2. 2007, sp. zn. 5 Tdo 162/2007.

[2] Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 4. 12. 2001, sp. zn. 4 Tz 284/2001.

[3] Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 7. 2023, sp. zn. 7 Tdo 525/2023.

[4] Srov. usnesení Městského soudu v Praze ze dne 19. 12. 1994, sp. zn. 7 To 202/94.

[5] Srov. např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 1337/2015.

[6] Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 6. 5. 2004, sp. zn. 7 Tdo 461/2004:

„K tomu je třeba poznamenat, že pokud obviněný při obraně použil důraznějšího prostředku, tj. střelné zbraně, oproti tomu, že útok proti němu byl veden bez použití zbraně, není tím nutná obrana zásadně vyloučena. Totéž platí, i pokud jde o okolnost, že obviněný při obraně způsobil smrtelný následek, ačkoli podle zjištění soudů mu hrozilo jen zbití. Zákonná dikce ustanovení § 13 TrZ, podle níž obrana nesmí být „zcela zjevně nepřiměřená způsobu útoku“, znamená, že zákon připouští, aby obránce použil i podstatně důraznějšího prostředku než útočník a také aby způsobil citelně závažnější následek, než jaký hrozil z útoku.“

[7] Srov. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 2. 3. 2022, sp. zn. 6 Tdo 89/2022.

Další články:

- [Nová „tlačítková“ povinnost pro e-shopy](#)
- [Digital Omnibus: Revoluce v datech, nebo jen nová zátěž pro podnikatele?](#)
- [Darování pro případ smrti nemovité věci zapsané v katastru nemovitostí a určení výše odměny soudního komisaře](#)
- [Flotilová novela: Kdo a kdy musí nově získat licenci k distribuci pojištění?](#)
- [Nová pravidla pro ground handling v EU a jejich dopady na letecký sektor](#)
- [Právní due diligence nemovitostí: na co se v praxi skutečně zaměřit](#)
- [Hmotněprávní opatrovník obchodní korporace: mezi efektivní ochranou a zásahem do korporační autonomie](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 32.: Konkurenční doložka](#)
- [Skryté ujednání v realitní smlouvě - zbytečná hra na schovávanou](#)
- [Odpovědnost člena voleného orgánu dle § 159 OZ a vymezení škody způsobené právnické osobě](#)
- [Vnosy do společného jmění manželů a jejich valorizace v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu](#)